

Evkaf-ı Hümayun Nezareti'nin Kurtuluş Tarihi ve Nazırların Hal Tercümeleri

(2)

İbn'ül-emin Mahmut KEMAL Hüseyin HÜSAMETDİN

Sadeleştirerek Neşre Hazırlayan
Nazif ÖZTÜRK

EL-HAC YUSUF ERENDİ

adaret' Mektubu Kalemî halifelerinden Harputlu'Ahmet Efendi'nin oğludur.

H.1179/M. 1765'de Kal'a-i sultaniye'de (Çanakkale) doğdu. H. 1191/M. 1777'de Mektupculuk defteri kalemine devam etti. Kademeli bir şekilde yükselerek bir anda Defterdar Mektupcusu ve Arabacılar Kâtibi oldu. Mısır seferine katılıp döndükten sonra da uzun müddet mektupculuk görevini sürdürmüştür.

H. 1221/M. 1806'da Devlet ileri gelenlerinin Ordu ile birlikte sefere çıktıkları zaman Maliye Tezkireciliği vekâletine, Rebi'ulevvel H. 1223/M. 1808'de "Şıkkı sani Defterdarlığına, Cemâziyelûla H. 1224/M. 1809'da Mevkufatçılığa tâyin edildi ve bunlara ilâve olarak Top Arabacıları Kâtipliği de bu şahsa tevcih edildi. İki defa sürgün cezasına çarptırıldı.

Şevval H. 1227/M. 1812'de Cizye Muhasebeciliğine, H. 1237/M. 1821'de Şıkkı evvel Defterdarlığına, H. 1237/M. 1821 senesi sonunda Tophane Nezaretine, 28 Muharrem H. 1238/M. 1822'de Zahire Nezaretine, Şevval H. 1240/M. 1824'de Nişancılığa atandı. 12 Rebi'ulevvel H. 1242/M. 1826'da kurulan Evkâf-ı Hümayun Nezareti'ne tâyin edildi.

H. 1245/M. 1829 Şabanının birinci gecesi aniden hastalanarak vefat etti. Eyup'daki Bostan İskeleyi Mezarlığına defnedildi.

H. 1238/M. 1822'de Zahire Nazırı iken İstanbul Çatalçeşme'deki konağının bitişiğinde bulunan Esbak Dar'üs-saade Ağası Abbas Ağa'nın harap çeşmesini tamir ve su yolunu temizleterek, kendi mülkünden bir masura su vakfetmiş ve Su Nazırı Mustafa Hamid Ağa'nın vekâleti ile vakfiyesini tanzim ettirmiştir.

Evkâf-ı Hümayun'un ilk nazırı olan el-Hac Yusuf Efendi'nin iktidar dönemi, Bakanlığın kuruluş çalışmaları ve tertibi ile geçmiştir. Buna rağmen aşağıda sıralayacağımız çeşitli hizmetler bu dönemde yapılmıştır.

İstanbul Galata ve Üsküdar arasında ulaşımı kolaylaştırmak ve vakıf gelirlerini artırmak amacıyla, 27 Rebi'ulâhir H. 1242/M. 1826'da Eminönü'nde, Üsküdar'da, Beşiktaş'da, Ortaköy'de, Hasköy'de ve Balat'da kayıkhaneye, iskeleler ve pazar kayıkları yaptırılmış ve bunlar için 47.288 kuruş para sarfedilmiştir.

Tersanede ihtiyaç duyulan yelkenleri imal etmek ve fazlalarını satarak vakıflar ile Evkâf-ı Hümayun Nezareti'ne gelir temin etmek amacıyla, Eyüp'da Hançerli Sultan Sarayı ve Çukur Saray arsaları üzerine muntazam bir İplik Fabrikası inşa edilmesi için, 11 Cemâziyelâhir H. 1243/M. 1827'de "irade-i seniyye" çıkartılmıştır. Aynı yıl inşaata başlanmış ve Fabrikanın başına 5 Rebi'ulahir H. 1243/M. 1827'de Dergah-ı âli Kapıcı Başlılarından Kara Osmanzade Yakup Ağa getirilmiştir.(1) İplik Fabrikası binasının inşaatı, Recep H. 1243/M. 1827 tarihinde bitirilmiştir.

H. 1239/M. 1823'de yanan Tophane'deki Nusretiye Camii, Cemâziyelûla H. 1242/M. 1826 tarihinde tamir edilerek bazı vazifeler ilâve edilmiştir.

Medine-i Münevvere'de olduğu gibi Mekke-i Mükerrreme'de de hergün Buhari şerif okunması için Şevval H. 1242/M. 1826'da irade-i seniyye sadır olmuştur. Buharihanlığa, Tophane Nazırı

1. Yakup Ağa Siroz havalisine me'mur olduğundan İplik Fabrikası işlerini yürütmek üzere, 26 Cemâziyel- evvel H. 1244/M. 1828'de, Selânik Emtia Gümrüğü Emîni Sabıkı Muhsin Ağa tâyin edilmiştir.

Necip Efendi'nin evinde ikâmet eden, Mekke ülemasından es-Seyyid Hüseyin bin Abdurrahman Efendi, yıllık 1.500 kuruş nakit ücretle tâyin edilmiştir.

Kıbrıs'da Ayasofya Camii bitişindeki Medrese-i Cedide'de, Padişah'ın arzusu üzerine, Kıbrıs Muhassılı Ali Ruhi Efendi vasıtasıyla 2 Zilkaade H. 1244/M. 1828'de, bir kütüphane inşa olunmuştur.

ES-SEYYİD MEHMET TAHİR EFENDİ

Derviş Efendizade el-Hac Osman Efendi'nin oğludur. Defterdar Mektubu Kalemine girmiş ve daha sonra Tuğrakeşliğe yükselmiştir. H. 1236/M. 1820'de hocalık rütbesi verilmiştir.

H. 1237/M. 1821'de Ulufeci yemin kâtipliğinde, Şevval H. 1240/M. 1824'de, aniden şıkkı evvel Defterdarlığına tâyin edildi. H. 1241/M. 1825 Şevval ayı toplu tayinlerinde yerinde bırakıldı ise de, H. 1243/M. 1827'de azledilmiştir.

Rum İli Defterdarı (Yenişehir Fener Defterdarı) Atâ Efendi'nin bu görevden ayrılması üzerine, aynı göreve es-Seyyid Mehmet Tahir Efendi atanmıştır. Yenişehir'e ulaşarak, görevine başladığını bildiren takdim yazısının baş tarafına, aşağıdaki "hattı hümayun" kaydedilmiştir:

"Şu zahire hususunda, kendi kâr ve çıkarlarını gözetmeksizin, görevi icabı Atina, Eğriboz ve diğer yerleşim bölgelerine peyderpey zahire yetiştirmenin ve bol miktarda tahsisat ayırmanın çaresine bakması, tarafına yazılsın".

es-Seyyid Mehmet Tahir Efendi'nin "görev mahalline varır varmaz 40.000 kile zahire tedarik ederek, atlarla mahallerine sevke teşebbüs ettiğini ve külliyetli miktarda paraya ihtiyaç duyulacağını" belirten diğer takdim yazısının üst kısmına da şu "hattı hümayun" yazılmıştır:

"Manzurum olmuştur. Bu Yenişehir Defterdarlığına gidenler zarar etmeyup, belki kârlı çıkıyorlar. Henüz görevine başlar başlamaz külliyetli akçenin lüzumunu iş'âr ediyor. Görevi icabı derhal zahirelerin celp ve tedarikine sa'yi gayret eylesün. İleride bu konudaki çalışmaları tebeyyün ettikten sonra, gerekirse akçe de gönderülür".(2)

H. 1244/M. 1828'de Orduyu Hümayuna çağırılarak Sadaret Kethüdası, Şevval H. 1244/M. 1828'de ikinci defa Şıkkı Evvel Defterdarı oldu. H. 1245/M. 1829'da istifaen bu görevden ayrıldı. Şaban H. 1245/M. 1829'da Evkâf-ı Hümayun Nezareti'ne atandı ve Şevval H. 1247/M. 1831 dönemi, görev taksimatında yerini korudu.

12 Şevval H. 1247/m. 1831'de Edirne Valisi Ağa Hüseyin Paşa'nın Serasker ünvanı ile Anadolu yakası Başkomutanlığına atanması üzerine, aynı

gün es-Seyyid Mehmet Tahir Efendi, Nişancılık ünvanı ile Ordu Defterdarlığına tayin edildi.

H. 1248/M. 1832'de sefer esnasında Edine havalisinde vefat etmiştir.(3) Cenazesi İstanbul'a getirilerek, Harem İskelesinde inşa ettirdiği Kârgir Camii şerifin(4) haziresine defnedilmiştir.

Külliyyetli miktarda borcu ve çok sayıda çocukları bulunduğu geride bıraktığı mal varlığının dağıtılmasına, Darbhane-i Amire Emimi Sabıkı Ali Rıza Efendi görevlendirilmiştir.(5) Kerimesi Rukiye Hanım, H. 1247/M. 1831'de Defterdarı Şıkkı Evvel olan Ali Necip Efendi ile evlenmiştir.

Mehmet Tahir Efendi'nin Nazırlığı döneminde aşağıdaki işler yapılmıştır:

Emekyemez Hüsametdin Bey'in vakfı mütevellisi Fatıma Hanım'ın Gelibolu'da vefatı üzerine, 15 Şevval H. 1246/M. 1830'da anılan vakıf Evkâf-ı Hümayun Nezaretine bağlanmıştır. Vâkırın Galata'da inşa ettirdiği camii şerif, Evkâf-ı Hümayun Nezareti'nce tamir ettirilerek yenilenmiştir.

Muharrem H. 1246/M. 1830'da Bostancı Başılığın; Receb H. 1246/M. 1830'da Topçu, Arpacı, Hazinedar, Kilerci ve Saray-ı Cedid Ocaklarının ortadan kaldırılması üzerine, bu kuruluş ağalarının Nezaretlerinde bulunan vakıfların yönetimi, Evkâf-ı Hümayun Nezareti'ne bağlanmıştır.

Defterdarı Şıkkı Evvel, Reis'ül-Küttab, Galatasaray Ağası, İstanbul, Galata, Hassalar, Üsküdar Kadıları ve Haremeyn Müfettişi Nezaretlerinde bulunan 632 adet evkâf, Rebi'ulevvel H. 1247/M. 1831'de Evkâf-ı Hümayun Nezareti'ne bağlanmıştır. Bu gelişmeler üzerine Nezaretin iş hacmi genişlemiştir. Fazlalaşan Nezaret işlerini zamanında bitirebilmek için, Kesedarlık, Zimmet Halifesi ve Sergi Halifesi isimleriyle mevcut olan dairelere; Mülhakât Baş Katipliği, Mülhakât Gedikleri Katipliği ve Rûznameçecilik ünvanı altında üç daire daha ilâve edilmiştir.

2. Lütfi Efendi bu fıkraya "saniha-doğuş-" ünvanı ile yazdığı zeyide der ki: "O vakit ekseri memurun maş ve görevleri kanunla belirtilmemiş olduğundan, dürüst çalışanla yolsuzluk yapıp işi savaştıranı birbirinden ayırmak çok zor oluyordu. Bu nedenle herhangi bir memur, bir masraf defteri takdim etse, derhal 'sa'y-i miri-Devlete ait bir alacağı zimmetine geçirmek ithamı' ile rütbe tenzili cezasına çarptırılırdı. Şu halin cereyanı âmir ile memur arasında emniyetsizliği mucip oluyordu. Memur çok dürüst bile olsa, yapmakta olduğu işin para kazanmaya müsait olduğu ileri sürülerek, o memura yükünü tutmuş nazarı ile bakılabiliyordu". (Tarihi Lütfi, c. I, s. 285).

3. "Edine'nin ilerisinde, hararetin yüksek olması ve havasının çok ağır olması, bazan da sam yeli esmesi nedeniyle Orduyu Hümayun Defterdarı Tahir Efendi, sefer esnasında yolda vefat etmiştir". (Takvimi Vakayi', numara 34).

4. H. 1243/M. 1827'de tanzim eylediği vakfiyede, her sene camide Kur'an-ı Kerim ve Mevlid okutulmasının şart olduğu yazılıdır.

5. Tarihi Lütfi, c. 4, s. 2.

Rebi'ulevvel H. 1247/M. 1831'de Evkâf Hazinesi yardım fonundan sermayesi karşılanmak üzere, Beykoz'da bir Çuha Fabrikası kurulmuştur. İstanbul ve bilâdîselâse'de yangın ve diğer sebeplerle harap olan 86 adet cami, mescid, mektep ve çeşmelerin, 1.836.026 kuruş sarfedilerek tamir edilmesi için, 8 Rebi'ulevvel H. 1247/M. 1831 tarihinde "irade-i seniyye" çıkmıştır.

8 Cemâziyelâhir H. 1247/M. 1831'de Galatasaray Ağası, Defterdar ve Reis Efendilerin; 12 Receb H. 1247/M. 1831'de Kaptanpaşa ve Çavuşbaşı Nezaretlerinde bulunan vakıfların yönetimi, Evkâf-ı Hümayun Nezareti'ne bağlanmıştır.

Yahya Efendi Dergahı ve Camii tamir edilerek bitişğine, altında muvakkithane bulunan bir mektep inşa edildi. Hizmetlilerin görevleri tesbit edildi. Ayrıca, Medine-i Münevvere'de Mescidi Kuba ve diğer makamât-ı âliye ile medrese, ders-hane, kütüphane binaları yeniden yapıldı. Bunlara ilâveten bazı mescitler, medreseler ve çeşmeler tamir edildi.

Müdürlüklerden Muhammed Memiş Efendi, 16 Cemâziyelâhir H. 1247/M. 1831'de Bursa ve çevresindeki vakıfların sayımını yapmaya memur edildi.

Uşak'ta Canikli Aşireti tarafından imal edilmek üzere, Ravza-i Mudahhare-i Seyyid'il-enam aleyhisselâm için, 4202 zirâ uzunluğunda ve 14 parmak genişliğinde halı dokunulmasına, 22 Şaban H. 1247/H. 1831 tarihinde "irade-i seniyye" sudur etmiştir.

EL-HAC MEHMET SAİD EFENDİ

Ahmet Ağa adındaki bir şahsın oğludur. H. 1179/M. 1765'de doğdu. Kalemde yetişerek Zimamât Halifesi ve Kaptanpaşa Kethüdası oldu. Kendisine haccaganlık rütbesi verildi.

H. 1221/M. 1886'de Muhallefât Halifesi, sonra Piyade Mukabelecisi, H. 1223/M. 1808 Şevval tâyinlerinde Sergi Nazırı, 19 Rebi'ulâhir H. 1230/M. 1814'de Şıkkı Evvel Defterdarı, H. 1231/M. 1815'de Surre-i Hümayun Emîni, Esmâ Sultan Kethüdası, Mühimmâtı Harbiye Nazırı, Zilkaade H. 1235/M. 1819'da Kethüdayı Sadrı âli, 5 Receb H. 1236/M. 1820'de Baruthaneler Nazırı, 6 Cemâziyelâhir H. 1238/M. 1822'de Şark Ordusu Defterdarı oldu.

Muharrem H. 1240/M. 1824'de Nişancılığa, H. 1241/M. 1825 Şevval tâyinlerinde Tersane Eminliği'ne getirildi.

H. 1243/M. 1827'de ikinci defa Kethüda'yı Sadrı âli oldu ise de H. 1244/M. 1828 Şevval tayinlerinin ertesi günü bu görevinden ayrıldı. Sonradan Masraflar Nazırlığı'na atandı. Masraflar Nazırlığı ile ilgili, Lütfi Tarihinde şunlar yazılır: (6)

"Barış antlaşmasından sonra Edirne'de bira-

kılan Nizamiye askerlerinin elbiseleri gayet yıpranmış olduğu ve bu kıyafetle Rus Sefirine geçiş merasimi düzenlendiği, bu durumun Padişah'ın kulağına gitmesi üzerine, Masraflar Nazırı Hacı Said Efendi, ihtiyarlığı nedeniyle merhameten azl ile kurtulmuştur."

H. 1247/M. 1831 Şevval tâyinlerinde ikinci defa Nişancılığa, 12 Şevval H. 1247/M. 1831'de Evkâf-ı Hümayun Nazırlığına atanmıştır. H. 1250/M. 1834 tarihinde azledilmiş ve aynı tarihte emekliye ayrılmıştır.

22 Ramazan H. 1262/M. 1845'de vefat etmiştir. Bayazıt civarında ihyakerdesi olan Emin Bey'in Camiine bitişik mektebin haziresine defnedilmiştir.

Çocuklarından Seyyid Mehmet Kâmil Bey H. 1241/M. 1825'de, Müdürlük İbrahim Efendi Devriyye (Dini ilimlerde bir rütbedir) Mollası olduktan sonra H. 1251/M. 1835'de, Zabıta Meclisi Reisi Atf Bey 3 Ramazan H. 1287/M. 1870'de, Mehmet Rıza Efendi Bosna Mollası olduktan sonra, Damadı Defterdar Kesedarı İbrahim Nazif Efendi 20 Rebi'ulevvel H. 1247/M. 1831'de, hemşirezadesi Maliye Reisi Rıza Bey H. 1302/M. 1884'de vefat etmişlerdir.

Said Efendi'nin ailesinden bir kısmı, Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığında medfundur. Emin Bey, yaptırdığı Mektebi haziresinde, aşağıda isimleri sayılanlar da Mehmet Said Efendi'nin kabri etrafında defnedilmişlerdir.

Bunlar; Maliye Meclisi Azasından Beyt'ül-mal Müdürü el-Hac Reşid Bey (vefatı, 7 Rebi'ulâhir H. 1269/M. 1852), Amedî Halifelerinden Sadr-ı azam Rauf Paşa'nın damadı(7) el-Hac Esad Bey (vefatı, 6 Rebi'ulevvel H. 1301/M. 1883); diğer oğlan çocuklarından Atf ve Ahmed Reşid Beylerin hanımları ile Atf Bey'in oğlu Mehmet Asım Beylerdir.

Mehmet Said Efendi'nin H. 1246/M. 1830 tarihli vakfiyesinde; Bayazıt civarında Emin Bey Mahallesi Camii Şerifini genişleterek yeniden inşa ettirdiği ve bitişğine bir mektep yaptırdığı, ayrıca 30.000 kuruş para vakfettiği; Hasköy'de de bir okul yaptırarak oğlu es-Seyyid Ahmet Reşid Bey'i mütevellî tayin ettiği kayıtlıdır.

Aynı şahsın H. 1248/M. 1832 tarihli vakfiyesinde de; Edremit İlçesi'ne bağlı Küplüce Köyünde bir zeytinliği ve Üsküdar'da Pazarbaşı Mahallesi, Alaca Minaredeki bahçesini vakfettiği ve Karaca-

6. Lütfi Tarihi, c. 2, s. 180.

7. "Sadr-ı a'zam Rauf Paşa'nın kızı ile Evkâf-ı Hümayun Nazırı el-Hac Menmet Said Efendi'nin oğlunun velime toplantısı, H. 1249/M. 1833'de icra olundu. Said Efendi'nin Beylerbeyi'ndeki yalısına, sadr-ı a'zam'ın azimetine müsaade ve tarafı sahaneden damat ve geline mücevher kutu ve zarf ihsan buyuldu" (Tarihi Lütfi, c. 4, s. 96).

ahmet Türbesi civarında bulunan ebeveyninin kabirlerine muhafız tayin ettiği yazılıdır.

Mehmed Said Efendi'nin Nazırlık Döneminde, Evkâf-ı Hümayun Nezareti'nce aşağıdaki hizmetler gerçekleştirilmiştir:

Darbhâne-i Amire civarında bulunan Hasırcı ve Doğramacı koğuşlarının yıktırılarak yerine bir Nezaret hizmet binası yaptırılması için Padişah'a arzda bulunulmuş ve bu konudaki irade-i seniyye 10 Zilkaade H. 1247/M. 1831'de çıkmıştır. Birinci keşifte inşaat maliyeti 512.367 kuruş olarak hesaplanmış ise de, hizmet binasının gerçek maliyeti, 579.234 kuruşa ulaşmıştır.

15 Muharrem H. 1248/M. 1832 tarihinde II. Sultan Mahmud Hazretleri'nin, Edirne seyahatlerinde Ergene Köprüsü'ndeki Halise Hatun Camii'nin yeniden inşa edilmesi ve civarına bir mektep yaptırılmasını irade etmesi üzerine, derhal faaliyete geçilerek, inşaatler Receb H. 1248/M. 1832'de bitirilmiştir.

Daha önce Nezaretce yaptırılan pazarcı kayıkları gelirlerinin, giderlerini karşılamadığının görülmesi üzerine, 10 adedi, 24 Muharrem H. 1248/M. 1832'de yıllık 600 kuruşla icare-i müecceleyle bağlanmıştır.

23 Muharrem H. 1249/M. 1833'de İplik Fabrikası Nazırı Ahmet Efendi değiştirilerek, Bican Sultan Sahil sarayında fes imal etmek üzere yaptırılan iş yeri Müdürü Ömer Lütfü Efendi'ye, Fabrikanın Nazırlığı ek bir memuriyet olarak verilmiştir.

Sarayda yapılan bir toplantıya katılmak üzere İstanbul'a davet edilen Meşayih'tan Gerede'li el-Hac Halil Efendi'nin Gerede'de yaptırdığı hân-kaha 25 Safer H. 1250/M. 1834'de fukarâ taâmiyesi olarak aylık 500; Bolu'da ikamet eden Diyarbakır'lı Müftizâde eş-Şeyh el-Hac Mustafa Efendi, Bolu'da Abbas Paşa Tekke'si Şeyhi Memiş Efendi, Burdur'da Mer'aşzade el-Hac Ahmet Efendi zaviyelerine de taâmiye olarak aylık 150'şer kuruş tahsisat verilmiştir.

Evkâf-ı Harameyn Müfettişleri, Evkâf-ı Hümayun Nezareti'nin işlerini de teftişle görevli olduğu halde; Evkâf-ı Hümayun Nezareti'ne ayrıca bir müfettiş atanması Nezaretce gerekli görülmüştür. Bu göreve ilk defa İmamzade Esad Efendi, Evkâf-ı Hümayun Müfettişi olarak tayin edilmiştir.

Mühendishane hocası meşhur İshak Efendi, ebniye-i âliyenin (Mescid-i Nebevi külliyesi) keşfi için 16 Cemâziyelâhire H. 1250/M. 1834'de Medine-i Münevvere'ye gönderilmiştir.

Bu yapılanlara ilâveten, sayısız mescidler, medreseler, hân-kahlar, mektepler ve i'maretler tamir edilmiştir.

MEHMET HASİB PAŞA

Mehmet Emin Efendi(8) ismindeki bir şahsın

oğludur. İstanbul'da doğmuştur. Darbhane kalemine devam ederek, Tophane'de Nusretiye Camii'nin yapımında bina memurları arasına girmiştir.

H.1241/M.1825'de rütbe-i hâcegâni ile Topçular kâtipliğine, daha sonra Bağdad Kapı Kethüdalığına getirilmiş ve 19 Cemâziyelâhire H. 1247/M. 1831'de huzuru hümayunda iftihar nişanı ihсан edilmiştir.

8 Şaban H. 1250/M. 1834'de Evkâf-ı Hümayun Nazırlığı'na atanmış; Ali Rıza Efendi'nin Ayaşofya Camiinde şehadeti üzerine, 27 Ramazan H. 1252/M. 1836'da rütbe-i müşiri ile Darbhane-i âmire Defterdarlığına tâyin edilmiştir.

Ayrı bir Nazırlık olarak idare olunan Harameyn Vakıfları, Evkâf-ı Hümayun Nezareti ile birleştirilip, Darbhane-i âmire Nezareti de ilâve edilerek, 20 Muharrem H. 1254/M. 1838'de paşalık ünvanı ile ikinci defa Mehmet Hasip Paşa, Evkâf-ı Hümayun Nazırı olarak atanmıştır.

Sultan Abdülmecid Han'ın cülusunu müteakiben 21 Cemâziyelula H. 1255/M. 1839'da Evkâf-ı Hümayun ile Darbhane Nezaretleri tekrar birbirlerinden ayrılarak, Evkâf-ı Hümayun Nazırlığına Şevki Efendi, Darbhane Müşirliğine de Ali Necip Paşa tâyin edilmiştir.

Recep H. 1255/M. 1839'da Selânik Valisi olmuştur. Selânik ve Turhale Sancakları birleştirilerek Cermen (Edirne) Mutasarrıfı Emin Paşa'ya tevcih edilmiş ve Hasip Paşa Zilhicce H. 1255/M. 1839'da Valilik görevinden alınmıştır.

27 Muharrem H. 1256/M. 1840'da Meclisi Vâla azalığına, 8 Rebi'ulahir H. 1256/M. 1840'da Rauf Paşa'nın Sadaret Makamına atanması üzerine boşalan Meclisi Vâlâ Başkanlığına tayin edilmiş, 5 Muharrem H. 1257/M. 1841'de bu görevden ayrılmıştır.

Bâb-ı âli'ye gönderilen Haddı Hümayunda: "Tanzimatı Hayriye'nin hami-i hakikisi, Meclisi Ahkâmı Adliye olarak, orada Meclis Reisi bulunan kişinin, Tanzimatı Hayriye hakkında geniş bilgi sahibi olmasında büyük yararlar bulunmaktadır. Hasip Paşa çalısқан ve dürüst bir kişi ise de, Tanzimatı Hayriye konusunda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip bulunmamaktadır. Bu nedenle azledilerek görevinden alınması ve müstevfi maaşılı ile şimdilik evinde ikamet etmesi" irade buyurulmuştur.(9)

"Rumeli ve Anadolu'da bulunan Tanzimat Dairelerini gezip dolaşarak Mülki İdareleri düzene sokmak ve Tanzimat Dairelerinin oturmasını sağlamak amacıyla,"(10) eski Hariciye Nazırı Rıfat Paşa Rumeli, Hasip Paşa da Anadolu Mü-

8. H. 1220/M. 1805'de vefat ederek, Mevlevihane kapısındaki kabristana defnedilmiştir.

9. Takvimi Vakayi, Numara: 219.

10. Takvimi Vakayi' Numara: 244.

fettişliğine, Cemâziyelâhire H. 1258/M. 1842 tarihinde görevlendirilmişlerdir.

Bu konuda, Lütfi Efendi tarihinde şunları yazmaktadır:(11)

"Müşaruileyhümanın İstanbul'dan uzaklaştırılması için bu memuriyetlerin ihdas olduğu havadisleri işitildi. Adadan bir müddet geçtikten, yani İzzet Mehmet Paşa'nın görevden ayrılmasından sonra, mevsim şartlarının müsait olmaması nedeniyle, gerektiğinde ilkbaharda hareket etmek üzere turneye çıkma işi şimdilik tehir edildi. Seyahatın ertelenmesinden sonra Paşa'lar Meclisi Ahkâmı Adliye Azalığına memur oldular. Anadolu ve Rumeli'de yapılması kararlaştırılan teftiş işini, daha sonra kimse yapmadı. Verilen harcırahları Maliye Hazinesi sineye çekti."

Müşarunileyh Hasip Paşa'nın "Padişahın sadık adamlarından olması nedeniyle, diğer vekiller ile birlikte Padişahın başkanlığında yapılan toplantılarda bulunmasına ve Devlet işlerine olan vukufu cihetiyle Meclisi Hassa'ya dahil olmasına"(12) Şevval H. 1258/M. 1842'de irade-i seniyye çıkmıştır.

2 Zilkaade H. 1260/M. 1844'de üçüncü defa Evkâf-ı Hümayun Nazırlığına tayin edilmiş ise de 23 Recep H. 1266/M. 1849'da azlolunmuştur. 14 Şevval H. 1264/M.1847'de Cidde Valisi olmuş, H. 1265/M. 1848'de bu görevden ayrılmıştır. Recep H. 1266/M. 1849'da Hazine-i Hassa Nezaretine, daha sonra Meclisi Vâla azalığına, Cemâziyelâhire H. 1269/M. 1852'de ikinci defa Hazine-i Hassa Nezaretine, 28 Zilkaade H. 1270/M. 1853'de dördüncü defa Evkâf-ı Hümayun Nezaretine, Mustafa Naili Paşa'nın ikinci Sadâretinde 11 Zilhicce H. 1273/M. 1856'da Maliye Nezaretine, 11 Şaban H. 1274/M. 1857'de beşinci defa Evkâf-ı Hümayun Nezaretine, 23 Recep H. 1275/M. 1858'de Safveti Paşa'nın istifası üzerine ikinci defa Maliye Nezaretine, 16 Zilkaade H. 1276/M. 1859'da Meclisi Aliye'ye, 4 Şevval H. 1277/M. 1860'da üçüncü defa Hazine-i Hassa Nezaretine atanmıştır. Muharrem H. 1278/M. 1861'de görevden azledilmiş ve H. 1282/M. 1865'de ma'zûliyet aylığı bağlanmıştır.

23 Zilhicce H. 1286/M. 1869'da, Şeyh'ül-Haram olarak Cumartesi günü vefat etmiş ve Üsküdar'da Selimiye Camii haziresine defnedilmiştir. Zenginliği ve kalabalık aile fertleri ile meşhur olmuştur.

Mehmet Hasip Paşa'nın Nazırlığı döneminde aşağıdaki hizmetler gerçekleştirilmiştir:

Sadı Rumeli İmamı evvel şehriyari, Nakib'ül-eşrâf ile Davud Paşa naibinin Nazırlığı altında bulunan 15 vakıf, 18 Zilhicce H. 1250/M. 1834'de; Bursa'da Hüdavendigâr vakıfları ile Ebâ Eyyubi Ensari (r.a.) vakıfları, 22 Zilhicce H. 1250/M.

1834'de Evkâf-ı Hümayun Nezareti'ne katılmıştır.

13 Recep H. 1251/M. 1835'de Galata, Kasımpaşa, Üsküdar, Beşiktaş ve Yenikapı Mevlevihanelerine miraciye olarak yıllık 1000'er kuruş tahsis edilmiştir.

5 Ramazan H. 1251/M. 1835'de İstanbul'da Ashabı Kiram (r.a.)'dan bazıları için türbeler yaptırılmış ve yaptırılan bu türbelere türbedarlar tayin edilerek, bunların görevleri belirlenmiştir.

Harbiye Mektebi Camii ile bu mektebin hademelerine, başta Nakşibendi tarikatı olmak üzere diğer tarikatların dergâh şeyhleri aylıklarına ilâve bazı haklar tanınmıştır.

17 Safer H. 1251/M. 1835'de Eyup, Fatih, Bayazıt, Sultan Selim, Lâleli ve Nusretiye Camilerinde, her hafta cuma ve salı günlerinde okunmak üzere "şıfa-i şerif" dersleri programlanmış ve bu dersleri okutacak hocalara tahsisat ayrılmıştır.

Ayda 70 kuruş maaşla Tikveşli Ebu Bekir Efendi Eyup, Vidinli Mustafa Efendi Fatih, Tokadın Hasan Efendi Bayazıt, Birgivilî Hafız Ali Efendi Sultan Selim, Kenkırılı (Çankırılı) Hafız Ali Efendi Laleli ve Yahyi Efendi Türbedarı Şeyh Nuri Efendi Nusretiye Camilerinde Müderris olarak görevlendirilmişlerdir.

Marmaris'de Haşim Dede vasıtasıyla yeni bir Mevlevihane yaptırılmış ve Ankara'da Taceddin-zade dergahı şeyhine Evkâf-ı Hümayundan aylık bağlanmıştır.

Kütahya'da dersîâm es-Seyyid Mustafa Rüşdi Efendi "Hediyye-i Ebrâr" ismi ile yazdığı kitabı Padişah'a takdim etmesi üzerine, Kütahya'da Müderris olmak kaydıyla Evkâf-ı Hümayun'dan 17 Rebi'ulahir H. 1252/M. 1836'da maaş tahsis edilmiştir.

25 Rebi'ulevvel H. 1254/M. 1838'de 6 camide Buharihanlık ihdas edilerek, bu işi yapacak yetkili personel görevlendirilmiştir.

22 Ramazan H. 1254/M. 1838'de Mustafa Paşazade Bekir Bey'in salhanesi, 200.000 kuruşa Münecceimbaşı tarafından satın alınmış, ancak bedelin yarısı Evkâf-ı Hümayun Nezareti, diğer yarısı da Maliye Hazinesince ödenmiştir.

25 Zilhicce H. 1254/M. 1838'de Evkâf-ı Hümayun Nezaretince, "Mektebi Rüştîye Nezareti" kurulmuştur.

3 Muharrem H. 1255/M. 1839'da Süleymaniye Medresesi yeniden tamir edilerek, "Mektebi Ulumu Edebiyye" ismi ile Arap ve Fars Edebiyatlarının okunmasına tahsis edilmiştir. Bu dersleri okutmak üzere bir öğretim üyesi bir de yardımcı öğretmen tayin edilmiştir. Üç sınıftan oluşan

11. Lütfi Tarihi, c. 7, s. 43.

12. Takvimi Vakayi' Numara: 247.

Okulun bütün öğrencilerine burs verilmiştir. Öğretim üyeliğine tayin edilen Numan Efendi'ye 500, yardımcı öğretmen Mehmet Efendi'ye de 200 kuruş aylık bağlanmıştır. Bir yıl sonra öğretim üyesinin maaşına 200, yardımcı öğretmenin maaşına da 50 kuruş zam yapılmıştır.

26 Cemâziyelâhire H. 1263/M. 1846'da Mektebi Ulumu Edebiyye-i Adliye öğretim üyesi Numan Efendi'ye emekli aylığı bağlanarak, öğretim üyeliğine Bayezid Medresesi Dersiâmlarından es-Seyyid İshak Efendi tâyin edilmiştir.

Maliye Hazinesi ile Hazine-i Amire'nin ve Darbhane ile Evkâf-ı Hümayun Nezareti'nin birleştirilmesi sonucu, 5 Muharrem H. 1255/M. 1839'da "zabit muhallefati"nın Evkâf-ı Hümayun Nezareti namına zabtı kaldırılmıştır.

Bursa'da Sultan Osman, Orhan, I. Murat, I. Bayezit, Çelebi Mehmet ve II. Murat'ın türbelerinde senede bir kerre Buhari Şerif okunmak üzere, 10 Dersiâma 750'şer kuruş ödenmesine dair, 13 Safer H. 1272/M. 1855'de irade-i seniyye çıkmıştır.

Hanedan vakıfları Mütevelli Kaimmakamlığı vekâletlerinin kaldırılması ile Vekil odalarında yapılmakta olan fera' ve intikal muamelelerinin, Evkâf-ı Hümayun Nezareti'nde kurulan "Senedât İdaresi"nde görülmesine ait irade-i seniyye, 19 Rebi'ulevvel H. 1272/M. 1855'de çıkartılmıştır. Senedât Müdürlüğü'ne 7.500 kuruş aylıkla Salih Efendi atanmıştır.

Ravza-i Mudahhere'nin yeni baştan döşenmesini Padişahın istemesi üzerine, 2. Cemâziyelâhire H. 1251/M. 1835'de Saruhan Vergi Memuru el-Hac Eyyup Ağa tarafından zira'ı 30 kuruştan 7595 zira' halı dokutulmuş, 400 küsur kese olan bedeli ödenerek halılar Medine-i Münevvere'ye gönderilmiştir.

Unkapanı'nda Seyyid Ahmet el-Buhari türbesi bitişiğinde, 40.000 kuruş harcanarak bir cami yaptırılmasına ve Hângahın 20.000 kuruş sarfla genişletilerek onarılmasına, 5 Rebiuleahir H. 1258/M. 1842'de, Taif'de bir muvakkithane yapılmasına, 17 Rebi'ulevvel H. 1263/M. 1846'da irade-i seniyye çıkmıştır.

Sakız Adası'nda Padişah adına yaptırılan cami ve çeşmenin inşası, 13 Safer H. 1264/M. 1847'de bitirilmiştir.

Harameyn Tercümanı Ahmet Nazif Efendi "Sarfı Türki" ismi ile Şehzade Murat Efendi adına bir kitap hazırlayarak Padişah'a takdim etmesi üzerine, yazara 7500 kuruş mükâfat verilmesi emredilmiştir.

İş takibi ve başkalarına aracı olmak üzere İstanbul'a gelen Mekke ve Medine'liler, üç sınıfa ayrılarak misafir edilip ağırlandırlardır. Bunlardan birinci sınıfa ayrılanlar Bakanlarda, ikinci sınıfa ayrılanlar ricalı Devlet Konaklarında, üçüncü sınıfa ayrılanlar da misafirhanelerde, durumlarına uygun bir şekilde ikramda bulunuluyor, yedirilip içiriliyordu. Misafirlerin ağırlanması için Maliye ve Evkâf Nezaretleri bütçelerinden ayrılan ödeneklerin yetmemesi üzerine, 5000 kuruş ve daha fazla aylık alan Devlet Memurlarının Muharreme tesadüf eden rumi aya mahsuben her yıl maaşlarının 1/10'u kesilerek bu hizmet için harcanmaya başlanmıştır. Misafirlerin sadece yedirilip yatırılmasıyla kalınmıyordu. İstekleri yerine getirilip, işleri bitirildikten sonra bunlara ayrıca yol parası ve ikramiye veriliyordu. Bu nedenle, yapılan masrafları yüksek düzeydeki memurların aylıklarından kesilen paralarla karşılamak da mümkün olmayınca, 2.500 kuruşun üzerinde aylık alan herkesden maaşının 1/10'unun ikramiye olarak kesilmesine dair 11 Zilkaade H. 1270/M. 1853'de irade-i seniyye çıkartılmıştır.

"H. 1276/M. 1859'da Mekke Emiri Şerif Abdullah Paşa, her sene Harameyn ahalisinin ikramiye almak üzere İstanbul'a gelmelerine karşı çıkararak, ikramiyenin sadece diplomasını alarak İstanbul'a gelenlere değil, diğer ahaliye de verilmesi gerektiğini söylemiş ise de; İstanbul'a gelmek isteyenlerin men edilmesi uygun görülmeyle, diploma alıp da İstanbul'a gelmeyen kimselere de yarım ikramiye verilmesi kararlaştırılmıştır."

Amasya Mevlevihanesini, Şeyhi Mehmet Dede Efendi 40.000 kuruş harcayarak tamamlayamadığından, Vakıf bütcesinden 15.000 kuruş yardım edilerek inşaat bitirilmiştir.

Anadolu ve Rumeli'de bulunan bütün vakıflara mahalli halktan bir kişi tayin edilerek yönetilmesi için Muharrem H. 1254/M. 1838'de irade-i seniyye çıkartılmıştır. "Muaccelât Memuru" veya "Muaccelât Müdürü" ünvanları ile tayin edilen bu kişilere 110 kuruş maaş bağlanmıştır. Başlangıçta Evkâf-ı Harameyn Muaccelât Müdürleri, her şehirde ayrı olarak bulunmakta iken, Harameyn Nezareti ile Evkâf-ı Hümayun Nezaretinin birleştirilmesi üzerine bu Müdürlükler de birleştirilmiştir.

Ayasofya Camii etrafında bulunan türbeler, medrese, imaret, sebil ve vakıf odasının tamirine başlanmıştır.(13)

13. Tamirata Hasip Paşa'nın Nezaret zamanında başlanmış, Arif, Ali Şefik Paşalarla Ali Rıza Efendi'nin

Fatih Sultan Mehmet'in hayratından olan Turunclu Suyunun, surun iç veya dışında bulunan ana kanalları ile diğer vakıflara ait su yolları, Belgrat Köyü kıyısından iç surlara kadar olan su lağımları, su bent ve kemerleri; Kanlıkavak civarında Sultan Süleyman'ın vakfından olan çeşmeler ve salhanelere akan su yolları ile lağımları; Bursa'da zelzeleden harap olan camilerle türbeler; İstanbul ve taşrada birçok cami, mescid, dergah, medrese, mektep ve çeşmeler yenibaştan tamir edilmiştir.

MUSA SAFVETİ PAŞA

Kırımlı Ebubekir Rıfat Efendi⁽¹⁴⁾'nin oğludur. Kalemlere devam ederek Hasip Paşa'ya katip olmuştur. 8 Şaban H. 1250/M. 1834'de Divanı Hümayun Hocalığına atanmıştır.

Hasip Paşa'nın H. 1250/M. 1834'de Evkâf-ı Hümayun Nazırlığına Tayin edilmesi üzerine, Paşanın uhdesinde bulunan Bağdat ve Musul Kapı Kethüdalıkları Musa Safveti'ye devredilmiştir. Daha sonra Cizye Muhassılı, 27 Ramazan H. 1252/M. 1836'da Evkâf-ı Hümayun Nazırı olmuştur.

Huzuru Padişahiye takdim ettiği arzda; Nezaretin kendisine tevcih edildiğine teşekkürden sonra, cevami' selâtinini gezerek mahfili hümayunlardaki mefruşatı baştan başa yenilediğini söyleyerek, ziyaret buyurulmasını istirham etmiştir.

Rütbe-i saniyenin sunufu evelinde, Mülkiye ve Hariciye Müsteşarlıkları sırasında bulunmak ve Tersane Müdürlüğü terk olunmak üzere 18 Rebi'ulevvel H. 1253/M. 1837'de ilk defa Bahriye Müsteşarı, 22 Cemâziyelula H. 1255/M. 1839'da Hazine-i Mukataât Defterdarı olmuştur.

İltizamât usulü muzırması ilga olduğundan Mukataât Defterdarlığı ünvanı da kaldırılarak Hazine-i Amire ve Mukataât Defterdarlıkları birleştirilmiştir. Hazine-i Amire ve Mukataât Defterdarlıklarının birleşmesinden meydana gelen Hazaini Amire Defterdarlığı, 14 Zilkaade H. 1255/M. 1839'da Musa Safveti Paşa'ya, Defterdar Muavinliği Paşa'nın kardeşi Mektubi Maliye Halifelerinden Mustafa Rıza Efendi'ye tevcih edilmiştir.

Tanzimatı Hayriye-i Mülkiye'nin uygulamalarından dolayı Maliye Hazinesinde eski usulün uygulanma imkanı kalmadığından ve Maliye İşlerinin verilen izin üzerine müstakil Maliye Nezareti tarafından yürütüleceğinden Hazaini Amire Defterdarlığı kaldırılmıştır. Defterdarlığın kaldırılması üzerine Safveti Paşa Safer H. 1256/M. 1840'da Meclisi Vâlâ Azalığına atanmıştır.

Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'dan geri alınan Şam ve Girit'in idari işlerini Tanzimatı Hayriye'nin belirlediği kurallara göre yönetmek üzere Zilkaade H. 1256/M. 1840'da Şam Defterdarlığına tayin edilmiştir. Memuriyet mahalline varmak

üzere iken, Saip Paşa'nın Meclisi Vâlâ Reisliğine getirilmesinden dolayı, 5 Muharrem H. 1257/M. 1841'de Müşirlik ve Vezirlik rütbesi ile Maliye Nazırlığına getirilmiştir.

Bab-ı âliye gönderilen hattı hümayunda: "Şam Defterdarı olan Musa Safveti Efendi'nin bundan sonra defterdarlık yapmaması, kendisi umuru hesaba vâkıf, kabiliyet ve dirayet sahibi olması nedeniyle rütbe-i müşiri ile Maliye Nezaretine Memur edildiği" kayıtlıdır.

Maliye Nazırlığı görevinden 14 Şaban H. 1261/M. 1845 tarihinde ayrılmıştır.

Şevval H. 1261/M. 1845'de Selânik eyâletinden irtibatı kesilen Tarhale Mutasarrıflığına, 13 Rebi'ulahir H. 1262/M. 1845'de Şam Valiliğine atanmıştır. Şam Valiliği görevinden 8 Rebi'ulahir H. 1264'de azledilmiştir.

Rebi'ulevvel H. 1265/M. 1848 tarihinde Ceza-yir Bahrisefit Valiliğine tayin edilmiştir.

29 Zilkaade H. 1265/M. 1848'de Kastamonu, 16 Safer H. 1267/M. 1850'de Ankara Valiliklerine atanmıştır. Vücutunda beliren bir mazeret sebebiyle 27 Recep H. 1268/M. 1851'de Ankara Valiliği görevinden istifa etmiştir.

27 Zilkaade H. 1268/M. 1851'de ikinci defa Cezayir Bahrisefit Valisi olmuş ise de müteakiben bir başka şahıs tayin olunmuştur.

9 Muharrem H. 1270/M. 1853'de ikinci defa Maliye, Rebi'ulevvel H. 1271/M. 1854'de Ticaret, 27 Rebi'ulahir H. 1273/M. 1856'da üçüncü defa Maliye Nazırı olmuştur.

Zilhicce H. 1273/M. 1856'da azledildi. Ancak, 11 Şaban H. 1274/M. 1857'de tekrar dördüncü defa olarak Maliye Nezaretine tâyin olunmuştur. 23 Recep H. 1275/M. 1858 tarihinde Maliye Nazırlığından istifa etmesi üzerine, üçüncü defa olarak Evkâf-ı Hümayun Nezaretine tâyin edilmiştir.

18 Rebi'ulahir H. 1276/M. 1859'da Meclisi Vâlâ Başkanlığına getirildi ise de 26 Muharrem

zamanında devam edilmiştir. (Nisan H. 1263/M. 1846 - Şubat H. 1266/M. 1849). Tamir masrafı olarak 7.295.500 kuruş harcanmıştır. Bu konuda Lütfi Tarihinde şunlar yazılıdır: "Ayasofya Camii Kebirinin umuru tamiriye ve tezyiniyesi rehini hüsnü hitam olarak, H. 1265/M. 1848 Ramazanı Şerifinin ilk cuma günü hizmete açılması üzerine Selamlık merasimi orada yapılmıştır. Selamlık Merasiminde bütün Vekiller ve İstanbul rütbesine kadar bütün ulemâ, bazı hayır sahibi emirler ve bendegân resmi elbiseleri ile hazır bulunmuşlardır. Tamir giderleri, o esnada çocuksuz olarak vefat eden Şeyh'ül-İslâm Mekkezade Mustafa Asım Efendi merhumdan (vefatı, 1 Zilhicce H. 1262/M. 1845'dedir.) Hazineye kalan küllüyetli miktardaki para ve sayısız, kıymetli mücevherlerle karşılanmıştır. Ne güzel borç ve ölümden sonra bırakılan ne güzel mal. Bu tamiratın hatırası olmak üzere, bir de madalya çıkartılmıştır.

14. Esat Muhlis Paşa ve diğer zevatı sairenin katipliklerinde bulunmuştur. Alim ve şairdir. Münşeâtı ile Divanı birlikte H. 1254/M. 1838'de Bulak'ta basılmıştır.

H. 1278/M. 1861'de bu görevden ayrılmıştır. 4 Şaban H. 1281/M. 1864 tarihinde vefat etmiştir. Mezarı Eyüp Kabristanında bulunmaktadır.

Karaköy Hüseyin Ağa Mahallesi'nde bir Nakşibendi Dergahı, Dergahın avlusu içerisinde bir cami ve kütüphane; Yenikapı'da Osman Reis Camii bitişiğinde bir taş çeşme yaptırmıştır.

Musa Safveti Paşa'nın Nazırlık döneminde gerçekleştirdiği hizmetler:

16 Zilhicce H. 1252/M. 1836'da Su Nazırlığı kurularak, Evkâfı mazbuta ve mülhaka ile Harameyn vakıflarından yeteri kadar ödenek ayrıldı. Ayrıca ihtiyaç nisbetinde memur görevlendirildi. Su Nezaretine 5.000 kuruş aylıkla Hâcegândan Şakir Efendi tâyin edildi. Katip Nazif Efendi'ye 500, Kethüda'ya 175, iki koruyucuya 700, iki çavuşa 200 kuruş aylık tahsis edilmiştir.

Beşiktaş'da Yahyi Efendi Dergahı ile Üsküdar, Galata, Kasımpaşa ve Yenikapı Mevlevihanelerinin aylık ve yiyecek tahsisatları artırılmıştır. Bazı cami, mescid, dergah, mektep ve medrese ile Erzurum'da zelzeleden yıkılan 32 cami, mescid, medrese, han ve hamam tamir edilmiştir.

27 Muharrem H. 1253/M. 1837'de Saltanat, Şehzadegân ve bazı Devlet ileri gelenlerinin kayıklarına Evkâf veznesinden 12.510, emeklilerine de 7.130 kuruş tahsisat verilmiştir.

Hasip Paşa'nın Nazırlığı döneminde, Paşa'nın mührünü taklid ederek, sahte bir çok kimseye vakıfta sükna hakkı tanımış ve bu suretle zimmetine çok fazla para geçirmiş olduğu anlaşılan Silivri Evkâf Müdürü Kamil Efendi'nin halka teşhir edilmesinden sonra, 13 sene müddetle kürek çekmeye mahkum edildiğine 25 Zilkaade H. 1275/M. 1858'de karar verilmiştir. Sahte mührü kazıyan Azmi Efendi suçuz görülmüştür.

'AHMET SADIK ZİVER PAŞA

Defterhane katiplerinden Mehmet Sadık Münif Efendi'nin oğludur. H. 1208/M. 1793'de İstanbul'da Merkezefendi Dergahı karşısındaki evde doğmuştur.

Muhibbânı Cenabı Mevlanadan olan babası H. 1218/M. 1803'de vefat etmiştir. Meşhur şairlerden Şeyh Galip Dede, merhumun süt çocuğu olduğundan Yenikapı Mevlevihanesi postu nişini Seyyid Ali Dede, babasının ölümü üzerine Ahmet Sadık Ziver'i manevi evlat edinmiştir.

O devrin kurallarına göre Marif'te öğrenim gördükten sonra, önce Defterhane, bilahare Darbhane Kalemlerine 7-8 sene devam etti. H. 1230/M. 1814'de Devletin önde gelen vekillerinden ve Tarikatı Mevleviye müntesiplerinden meşhur Halid Efendi'ye hizmeti ketabetle intisap etmiştir.

Halit Efendi'nin H. 1238/M. 1822'de Konya'ya uzaklaştırılması üzerine, Ahmet Sadık Ziver de onunla birlikte Konya'ya gitmiştir. Halit Efendi'nin

sin sürgün yerinin Balıkesir olarak değiştirilmesi üzerine bir müddet de burada kalmıştır.

Yüksek affa mazhar olarak İstanbul'a döndükten sonra, affedilip emin kılınmışlara mahsus olan Gümrük Nezaretine, bir müddet sonra Aydın Vergi Memurluğuna atanmıştır. 7-8 ay sonra bu görevden ayrılarak, H. 1241/M. 1825'de Rumeli Seraskeri Ağa Hüseyin Paşa'nın Katiplik hizmetine girmiş; iki yıl Şemni Ordusunda hizmet gördükten sonra hocalık rütbesini kazanmıştır.

Hüseyin Paşa'nın azlinden sonra, İstanbul'da Harir Nazırı Ömer Lütfi Efendi'nin katipliğinde istihdam edilmiştir.

H. 1239/M. 1823'de Tahmis (çekilmiş kahve) Müdürlüğüne, H. 1251/M. 1835'de Tersane Müdürlüğüne tâyin edilerek, rütbesi üla sınıfı sanisine yükseltilmiştir.

18 Rebi'ulevvel H. 1253/M. 1837'de Evkâf-ı Hümayun Nezaretine atanmış, fakat 20 Muharrem H. 1254/M. 1838'de bu görevden alınmıştır.⁽¹⁵⁾

27 Şevval H. 1254/M. 1838'de kurulan Meclisi Ahkâmı Adliye Azalığına, 3 Recep H. 1255/M. 1839'da Meclis Üyeliğine ilâve olarak Bağdat ve Musul Kapı Kethüdalıklarına, 14 Zilkaade H. 1255/M. 1839'da Mühimmâtı Harbiye Nezaretine, 6 Zilhicce H. 1255/M. 1839'da rütbe-i üla sınıfı evveli ile Darbhane-i Amire Nezaretine tâyin edilerek uhdesinde bulunan Kapı Kethüdalıkları bir başka şahsa tevcih edilmiştir.

Yukarıdaki görevinden ayrıldıktan sonra, H. 1258/M. 1842'de Meclisi Vâlâ Azalığına, 24 Cemâziyelula H. 1258/M. 1842'de kurulan Rumeli Varidatı Defterdarlığına ve Zilkaade H. 1262/M. 1845'de bu görevden alınarak, kendisine boş maâş tahsis edilmiştir.

17 Zilhicce H. 1262/M. 1845'de Maarifi Umumiye Meclisi Azalığına, 23 Cemazielahire H. 1263/M. 1846'da Maarif Meclisindeki görevi baki kalmak üzere Ziraat Meclisi Azalığına, Şaban H. 1263/M. 1846'da Mülkiyeti Padişah'a ait olan Fabrikalar Nezaretine, Şevval H. 1264/M. 1847'de bu görevlere ilâve olarak Tersane Nezaretine atanmıştır. Sonradan Fabrikalar Nezaretinden istifa etmiştir.

4 Cemâziyelâhire H. 1266/M. 1849'da Hekim Başılık Memuriyetinin kaldırılması üzerine, rütbe-i bâlâ ünvanı verilerek Mektebi Tıbbiye Nezaretine memur edilmiştir. 29 Zilhicce H. 1267/M. 1850'de Meclisi Vâlâ Azalığına, 1 Rebi'ulâhir

15. Mukataatin hini ihâlesinden alınan 90.415 kuruş rüsumdan yalnız 8.000 kuruşu Nazıra, geri kalanı Nezarete ait olduğu halde, tamamını kendisine ait koyması üzerine görevden alındığı; ihtiyacı olan paranın halefi Hasip Paşa tarafından ihsanî şahane olarak verilmesinden sonra, affına irade tahsil edildiği, Vakıf hazinesinde (Arşiv) muhafaza edilen Muharrem H. 1254/M. 1838 tarihli Ahkâm-ı Evkaf defterinde kayıtlıdır.

H. 1268/M. 1851'de ikinci defa Evkâf-ı Hümayun Nezareti'ne, 28 Zilkaade H. 1270/M. 1853'de Hasi Paşa ile becayişleri icra olunarak Hazine-i Hassa Nezareti'ne, 11 Rebi'ulahir H. 1271/M. 1854'de Nezaret aylığı ve tazminatı ile Meclisi Vâlâ Azalığına, H. 1272/M. 1855'de vefat eden Damat Şehriyari Halil Rifat Paşa'nın Terekesi Nezaretine, Şaban H. 1275/M. 1858'de Fatma Sultan Kethüdalığına, 21 Zilhicce H. 1277/M. 1860'da rütbe-i vezaretle Haramı Şerif Hazreti Nebevi Meşihatına atanarak, Recep H. 1278/M. 1861'de birinci rütbe-i Mecidi nişanı verilmiştir.

14 Zilhicce H. 1278/M. 1861'de Medine-i Münevvere'de vefat etmiştir. Vasiyeti üzerine Cennet'il-baki'de Hz. Osman (r.a.)'ın türbesi civarında, Nakşibent Tarikatı Şeyhlerinden Mehmet Can Hazretlerinin merkatı yanına defnedilmiştir.

Sultan Mahmut ve Sultan Abdulmecid Han'ların saltanat zamanlarında yaptırılan mebani-i hayriye ve amiriyeye yazılan tarih kitabelerinin büyük ekseriyeti, Ahmet Sadık Ziver Paşa'ya aittir.

Oğlu, eski Defteri Hakani Muavini erbabı Danişten Bahaddin Bey merhum⁽¹⁶⁾ tarafından, yazı ve şiirlerini gösterir "Âsârı Ziver Paşa" ismi altında toplanarak neşredilen kitapta yazılı hâl tercümesinde şöyle denilmektedir:

"İlmin ve Arap dilinin lüzum ve faydasını bizde ilk evvel takdir edenlendendir. Gençliğinde Fransızca'yı öğrenmeye çalışmış olduğu, ölümünden sonra geride bıraktığı, kendi elyazısı ile yazdığı bir küçük lügattan anlaşılmalıdır. Resmî işlerden geriye kalan zamanını, ilmi tetkiklerle geçirdi. Hatta, misafirliklere büyük bir çanta içerisinde koyduğu kitaplarını beraberinde götürüyordu. Vefatından sonra divanının basımı için gerekli olan paranın kütüphanesinin satılarak temin edilebileceğini düşünüyordu. Ancak, kütüphanede bulunan birkaç bin ciltlik kitabın satılmasından elde edilen para, Paşa'nın borcunun 1/3 ünü ödemeye bile yetmemiştir. Edebiyatın haricinde Fenle de uğraşıyordu. Hatta bazan rasat işleri ile meşgul oluyordu. H. 1276/M. 1859'da görülen seyyare-i zuzenebe (kuyruklu yıldız) dair bir risale yazmıştır. Sultan Abdulmecid Han'ın Ziver Paşa hakkında özel bir teveccühü bulunduğundan her zaman taltif edilmiştir. Bulduğu memuriyetlerde iyi bir yönetime muvaffak olmuş, ıslahat harekâtının başına ulaşması için çaba sarfetmiştir. Mektebi Tıbbiye'nin o tarihlerde yetiştirdiği bazı "ümerâyı etibba"nın anlattığına göre, Paşa'nın Nezareti dönemindeki iyi yönetim ve disipline, öğrenim dönemlerinin diğer safhalarında rastlamaları mümkün olmamıştır. Ziver Paşa, sarışın, mavi gözlü, güreşçi, çekme burunlu, yuvarlak yüzü, sakallı,

orta boylu, şişman, yakışıklı ve güleryüzlü, azaları düzgün ve asabi mizaçlı idi. Sağlam bir itikat sahibi idi. Cıvarı Resulallah (r.a.) da Hakkın rahmetine kavuşmak için, Şeyh'ül-Haramlık ünvanını öteden beri çok istiyordu. Hatta 'bu konuda, bir fırsat çıkması halinde Bab-ı âli'den söz bile almıştı. Sadr-ı Esbak Ali Paşa'nın Sadaret zamanında, Şeyh'ül-Haram İşkodralı Mustafa Paşa'nın vefatı üzerine, verilen sözün yerine getirilmesi zamanı gelmiş ise de; diğer hatırı sayılır kimselerin de aynı göreve talip olmaları, hatta bunlardan bir tanesinin de Salahatdin Bey'in oğlu ve Sadr-ı Azam'ın damadı olması nedeniyle, Ziver Paşa'nın doğrudan tayini mümkün olmamıştır. Ancak başvuru kurra usulünde şans Ziver Paşa'ya çıkarak, sonunda arzusuna kavuşmuştur.

Ahmet Sadık Ziver Paşa'nın Nazırlık döneminde gerçekleştirdiği hizmetler:

25 Cemâziyelula H. 1253/M. 1837'de Gümrük Dairesi binası ile bina önüne bir çeşme yaptırılmıştır.

15 Şevval H. 1253/M. 1837'de Devlet ricali, Zilhicce H. 1253/M. 1837'de Saltanat Kayıkcılarına, Evkâf Hazinesinden aylık bağlanmıştır.

Zilhicce H. 1253/M. 1837'de İstanbul'da on yere aylıkla Kayıkcılar Kethüdası, bir katip, bir memur tâyin edilmiştir. Ayrıca aynı tarihte, vakıf arazi ve çiftliklerin sayımının yapılması için Muaccelât Nazırları tâyini yapılmıştır.

Kudüs meselesinin intifaina sebep olmak üzere, anlaşmazlık konusu kiliseye ait kalenin kargir olarak tamirine 17 Rebi'ulevvel H. 1270/M. 1853'de irade-i seniyye çıkmıştır. Daha sonra Kudüs'te bulunan kutsal kaya parçasının ve tavanının ve Halil'ür-Rahman türbesinin tamir masrafı da ilâve edilerek, toplam 466.305 kuruş onarım parası harcanmıştır. Onarım ekibinin başına Nafa' Azalarından Esat Efendi, 5.000 kuruş aylıkla bina emini ve birçok Rum bol aylık ve harcırahla usta olarak gönderilmiştir.

Evkâf-ı Hümayun Tamirat Müdürlüğüne 1.500 kuruş maaşla bir kişi getirilmiş, sonra aylığı 500 kuruşa indirilmiştir. İndirilmiş aylıklı önce Ebniye-i Hassa Müdürü olan Hüsametdin Efendi'ye bu görev verilmiş, daha sonra Rebi'ulevvel H. 1269/M. 1852'de yine Ebniye-i Hassa Müdürü olan Şakir Efendi'ye ilâve görev olarak tevcih edilmiştir. Ebniye-i Hassa Müdürlüğü ile birlikte bu kadar düşük bir aylıkla Evkâf-ı Hümayun Tamirat Müdürlüğü'nün idare edilemeyeceği anlaşıldığından, 29 Cemâziyelula H. 1270/M. 1853'de bu görevde bulunan Rıza efendi'nin aylığı, tekrar 1.500 kuruşa yükseltilmiş ve Tamirat Müdürlüğü, Ebniye-i Hassa Müdürlüğünden ayrılmıştır.

16. 12 Şevval H. 1334/M. 1915'de vefat etmiştir.

Sultanahmet Camii, türbesi ve muvakkithanesinin onarımı bitirilerek, H. 1253/M. 1837 Ramazanının üçüncü Cuma günü resmi bir törenle hizmete açılmıştır.

Mahmutpaşa yokuşunda bulunan Özbekler Tekkesi yeni baştan inşa olunarak, 1 Zilkaade H. 1253/M. 1837'de; Hırka-i Şerif Dairesi ile Camii onarımı da 24 Şaban H. 1269/M. 1852'de bitirilerek hizmete açılmışlardır.

Sultan Abdulmecid Han'ın Validesi Bezmi Alem Valide Sultan tarafından Dolmabahçe'de yaptırılan camii şerif, 25 Şevval H. 1270/M. 1835 tarihinde bitirilerek vakfiyesi yazılmış ve cami görevlileri tâyin edilmiştir.

Bazı cami, mescid, tekke, türbe, mektep, kütüphane, medrese ve çeşmeler ile Süleymaniye hayratına akan Halkalı su yolları ve ayrıca Üsküdar su yollarının tamamı tamir edilmiştir.

ES-SEYYİT MEHMET ŞEVKİ EFENDİ

Bab-ı âli Baş Kapıkulları Zabıt ve Memurluğunda uzun yıllar istihdam edilen Sâdâttan Harputlu Hafız Mustafa Efendi'nin oğludur. H. 1198/M. 1783 tarihinde Küçük Ayasofya Mahallesinde doğmuştur.

Meşhur âlimlerden Arabca, Farsca, Matematik öğrenimi görmüş ve "hutudu mütenevvî—çeşitli yazı türlerinden" icazetname almıştır.

H. 1219/M. 1804'de imtihanla Baş Muhasebe Kalemine girmiş ve yazışma usullerini öğrendikten sonra daha yüksek görevlere terfi etmiştir.

H. 1230/M. 1814'de Cebi Hümayun Katipliğine tâyin olunmuş, bu görevden H. 1239/M. 1823'de Hâcegânlık rütbesi ile Küçük Kal'a Tezke-recilğine naklen atanmıştır.

Rebi'ulevvel H. 1242/M. 1826'da Evkâf-ı Hümayun Kesedarı, H. 1247/M. 1831'de Darbhane-i Amire Sahibi Ayarı, 20 Muharrem H. 1254/M. 1838'de de rütbe-i ûlâ ile Evkâf-ı Hümayun ve Darbhane-i Amire Müsteşarı olmuştur.

21 Cemâziyelula H. 1255/M. 1839'da Mülhak olan Harameyni Şerifeyn ve Evkâf-ı Hümayun Nezaretleri görevi verilmiştir. Evkâf Nezareti'nin rütbe-i ûlâ mertebesine çıkartılmasına dair irade-i seniyye sadır olmuştur. 27 Cemâziyelâhire H. 1256/M. 1840'da Nazırlık görevinden ayrılmıştır.

"Halen görevine son verilen ve evinde Padışaha dua ederek oturmakta olan, Maliye bilgisine sahip dirayet ve fetanet sahibi, aynı zamanda Padışahın sadık adamlarından bulunması nedeniyle yeteri kadar maaş tahsis edilen"⁽¹⁷⁾ Mehmet Şevki Efendi, Rebi'ulevvel H. 1257/M. 1841'de Ticaret Nezareti Müsteşarlığına tâyin edilmiştir. "Ticaret Nezareti'nin rütbe-i ûlâdan sayılarak, bu göreve Saram Efendi'nin getirilmesi üzerine

Müsteşarlık görevine gerek kalmamıştır. Şimdi-lik boştaki kalmak üzere"⁽¹⁸⁾ Mehmet Şevki Efendi, Rebi'ulahir H. 1257/M. 1841'de Muhasebe-i Maliye Meclisi Azalığına, Akif Efendi'nin Viyana Büyük Elçiliğine atanması üzerine 6 Zilkaade H. 1257/M. 1841 tarihinde Muhasebe-i Maliye Meclisi Başkanlığına, 4 Cemâziyelâhire H. 1259/M. 1843'de Meclisi Vâlâ Azalığına tâyin edilmiş, ancak Şevval H. 1259/M. 1843'de aylığı verilmek kaydıyla Meclisi Vâlâ Azalığı görevinden alınmıştır.

5 Cemâziyelula H. 1261/M. 1845'de Muhasebe Meclisine memur edildi. Muhasebe Meclisinin kaldırılması üzerine, Divanı Muhasebâtı Maliye'nin kurulmasına tahsis edilen kadronun 15.000 kuruş maaşını almak ve Divanı Muhasebâta devam edip etmemede serbest olmak kaydıyla çıkartılan irade-i seniyye uyarınca konağında ikamet etmiştir.

H. 1281/M. 1864'de vefat etmiştir. Cenazesi, Eyup'da Küçük Emir Efendi türbesi bitişiğindeki mezarlığa defnedilmiştir.

Yazı sanatında çok mahir olan Mehmet Şevki Efendi'nin, sanat değeri çok yüksek bazı levhaları, Meclisi Maliye Azalığından emekli oğlu Ali Şevki ile diğer bir veresesinin yanında muhafaza edilmektedir. Ali Şevki Bey'in ifadesine göre, Paşa'nın musiki, tezhip, ciltilik ve oymacılık gibi diğer sanat kollarında da kabiliyet ve çalışmalarının bulunduğu anlaşılmaktadır.

es-Seyyid Mehmet Şevki Efendi'nin Nazırlık döneminde gerçekleştirdiği hizmetler:

Büyükdere üzerinde Sultan II. Mahmut Han'ın ismine getirilen meşhur su bendinin inşası ve inşaatın bitirilmesinden sonra, herkese açık bir ziyafet verilmesi için Mehmet Şevki Efendi görevlendirilmiştir. Padışah tarafından verilen bu görev, büyük bir itina ile yerine getirilmiştir.

Sultan Abdulmecid Han'ın irade-i seniyyeleri ile Sultan Mahmut Han'ın türbesine ait planı Padışaha sunarak, yapımına nezaret etmiştir. Türbe, sebil ve muvakkithanenin bitirilmesinden sonra, görevlilerin vazifeleri belirlenmiştir.

İstanbul'da şehir içerisindeki mezarlıklara cenaze defnedilmemesi hakkında 21 Şaban H. 1255/M. 1839'da fermanı hümayun çıkmıştır.

Bu yapılanlara ilâve olarak cami, türbe, medrese ve su yollarından bazıları tamir edilmiştir.

Aslında, Mehmet Şevki Efendi'nin Nezaret döneminde yapılan işler yukarıda sayılanlardan ibaret değildir. Gerek Mehmet Şevki Efendi ve gerekse diğer bazı Nazırların yönetimi dönemine ait bazı defterler, Hüseyin Hüsametdin Efendi tarafından arşivlerde bulunamamıştır. Elde edile-

17. Takvimi Vakayi', Numara: 214.

18. Takvimi Vakayi', Numara: 226.

bilen dökümanlarda rastlanılan bilgilerle yetinilmiştir. Bu nedenle, bazı Nazırların zamanında gerçekleştirilen hizmetler, elde olmayan sebeplerle noksan belirtilmiştir.

NUMAN MAHİR BEY

Eğriboz Hanedanından Osman Reşit Bey'in oğludur. Memleketinde öğrenimini sürdürmekte iken, Mora Valisi Ebubekir Sami Paşa'ya damat olmuştur. Bu gelişmeler üzerine kendisine Müderislik payesi verilmiştir.

H. 1238/M. 1822'de İstanbul'a gelmiştir. Daha önce verilen Müderislik payesi, hâcegânlık rütbesine dönüştürülerek, Sadaret Mektubu Kalemine memur edilmiştir. Şeval H. 1247/M. 1831'de Bursa Mukataacısı olmuştur.

Güçlü kaleminden dolayı H. 1248/M. 1832'de Amedi Halifelğine tayin edilmiştir. Mülkiye Nazırı Pertev Paşa görevinden alınarak Edirne'ye sürgüne gönderilmiş ve yerine Akif Paşa getirilmiştir. Akif Paşa, yapmakta olduğu yeni düzenlemeler sırasında Mahir Bey'i, Cemaziyelâhire H. 1253/M. 1837'de Hariciye Kâtipliğine tâyin ettirmiştir.

Akif Paşa, bizzat yazdığı arz tezkeresinde şöyle demektedir:

"Halifelerden Mahir Bey, kumaşlı inşaaya muktedir ve yazdığını anlar kâtip ise de, konuşmaları kaydetme ve Meclis Kararlarını tutma konularında alışkanlık ve tecrübesi bulunmamaktadır. Kızının vefatı üzerine çok üzgün bir vaziyette Kalemi terkedip Hacca gitmeye karar vermiş iken, bendenizin ısrarlı teklifi üzerine yeniden Kaleme gidip gelmeye başlamıştır. Bağlılarınızdan Şekip Efendi, hem çabuk hem de fikri ağırlıklı yazı yazmakta maharetli, hevesli ve gayretlidir. Bu meziyetlerinden dolayı Amediciliğin Şekip Efendi'ye verilmesini; Dolunlu Reşit Beyefendi ile Mahir Bey'in çok iyi anlaşmaları ve aralarında karşılıklı sevgi ve saygının bulunması nedeniyle⁽¹⁹⁾ Hariciye Katipliğinin Mahir Bey'e tevcih buyurulması..."

Şaban H. 1253/M. 1837'de Hariciye Katipliğinden naklen Takvimhane ve Matbaa Nezareti'ne tâyin edilmiştir.⁽²⁰⁾ Hariciye Nezareti memurlarının Dahiliye memurlarından ayrılması üzerine Kalemler yeniden düzenlenmiş, Amedi Odası dahiliye ve hariciye olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu odalardan birine "ma'ruzatı dahiliye", diğerine "ma'ruzatı hariciye" odası ismi verilmiştir. Ma'ruzatı dahiliye Katipliğine, Bakanlar Kurulu Baş Katibi Şekip Efendi; Ma'ruzatı hariciye Katipliğine de, 23 Zilhicce H. 1253/M. 1837'de Mahir Bey tâyin edilmişlerdir.

Sultan Abdülmecid Han'ın Padişah olmasından sonra, 20 Rebi'ulahir H. 1255/M. 1839'da Bakanlar Kurulu Baş Kâtipliğine, 27 Cemaziyel-

ahire H. 1256/M. 1840 tarihinde de Evkâf-ı Hümayun Nezaretine atanmıştır.

O günkü durumlarla ilgili, Lütfi Efendi şunları yazmaktadır:

"Bu tevcihatten hissement surur olanların çoğu, Reşit Paşa'ya saygı ve bağlılığı bulunanlardır. Mahir Bey'e Reşit Paşa'nın fevkalâde hürmet ve saygısı var idi. Evkâf Nazırlarının Bakanlar Kurulu arasında yer almaları nedeniyle, Nazırlığa getirilmiş olmaktan dolayı Mahir Bey'in memnun olması gerekir iken, bu durumu Bâb-ı âli'den uzaklaştırmak mânâsında yorumlayarak müteessir olmuştur. Reşit Paşa'ya olan aşırı bağlılık ve muhabbetine bu işin bıraktığı olumsuz etkinin, Mahir Bey'in ölümüne kadar eksilmeden devam ettiğini fakir bilirim. Reşit Paşa, Tanzimatı Hayriye yoluna her şeyi göze almış olduğundan, Tanzimata karşı en ufak bir tarize bile tahammül edemiyordu. Buna delil, Mahir Bey'in Bakanlar Kurulu Başkanlığından ayrılmasıdır. Reşit Paşa, büyüklüğün şanı olan kahir yüzünden Mahir Bey'e lütfini icra eyledi ise de, Mahir Bey Bâb-ı âli'den çıktığı cihetle bu lütfi hiçe saydı. Reşit Paşa'nın Mahir Bey'e bu kadar muhabbetine rağmen Bakanlar Kurulu Başkanlığından çıkarılmasına sebep şu olmuştur: Mahir Bey; Tanzimatı Hayriye usulünü tesvip edenler tarafında değildi. Hatta Rıfat Bey'e (Rıfat Paşa) "Sizin halinize taaccup ediyorum. Vaktiyle Ebussuud ve İbnikemâl gibi zâtların yürürlüğe koyduğu kanunları bozup, sizin gibi zâtlar, onlara bedel kanun vad' ve tanzim ediyorsunuz" dediğini, fakir kendim işitmiştim. Reşit Paşa'nın Avrupa'da, Mahir Bey'in Evkâf Nazırı olarak Dersaadette bulunduğu bir cüma selâmlığında, Sultan Abdülmecid Han, Mahir Bey'in müteassip olduğunu bildikleri için sohbet sırasında "acaba bugün Reşit Paşa Avrupa'da cüma namazını nasıl eda ediyor?" diye burada iken kılmaz idi ki orada kılsın" dediği burada iken kılmazdı idi ki orada kılsın" dediği meşhurdur. Bu söz Avrupa'da Reşit Paşa'nın kulağına gitmiş ve kalbi Mahir Bey'e kırılmış ise de, konumu icabı eskiden olduğu gibi dostluğunu bozmadan ölümüne kadar iyi muamele etmeye devam etmiştir".⁽²¹⁾

"Mahir Bey amirine bağlı, dürüst ve gayretli olarak memuriyetine devam etmekte ise de, Evkâf Nazırlığı görevinin Devletin önde gelen ve iş hacmi olarak da yoğun bulunan bir ünitesi

19. "Sadri Esbak Reşit Paşa ile Mora'da iken birlikte çalışıp tanışık olmalarından dolayı Mahir Bey, müşarunileyhin fevkalâde hürmet ve riayeti mahsusasına mazhar olmuştur". Lütfi Tarihi, c. 6, s. 126.

20. "Mahir Bey'in, Reşit Paşa mensuplarından olması ile Bâb-ı âli'den uzaklaştırarak Reşit Paşa'yı üzmemek istediler". Lütfi Tarihi, c. 5, s. 105.

21. Lütfi Tarihi, c. VI, s. 124.

olması, ayrıca Mahir Bey'in sıhhatının da bu hizmeti yürütmeye müsait olmaması nedeniyle görevden alınması uygun görülerek",⁽²²⁾ 16 Cemaziyel'ulâ H. 1258/M. 1842'de Evkâf-ı Hümayun Nezareti'nden alınmıştır. 24 Safer H. 1259/M. 1843'de vefat etmiş, Eyup'da Bostan iskelesine defnedilmiştir.

Mahir Bey'in kişiliği ile ilgili olarak Lütfi Efendi şunları yazmaktadır: "Mahir Bey gayet dürüst, temiz, hoş sohbet, narin yapılı, görüşü zayıf, yüksek yaratılışlı ve edebi özelliklerin kişiliğinde toplandığı bir zât idi. Basılmış bir divanı vardır".⁽²³⁾ Yazıları H. 1261/M. 1845'de basılmıştır.

Numan Mahir Bey'in Nazırlık döneminde gerçekleştirdiği hizmetler:

II. Sultan Mahmut Han'ın türbesi inşaatı bitirilmiş olduğundan, geri kalan noksanlıklar için 15 Şaban H. 1256/M. 1840'da ikinci keşfi yapılmıştır. İnşaat Bedeli 4.554.825 kuruşu, memur aylıkları da 180.800 kuruşu bulmuştur. Bu paranın 4.000 kesesi Darbhane-i Amire'den, geri kalanı Evkâf Hazinesinden verilmiştir. Türbeye konulan eşya, mefruşat ve diğer malzemeler için 261.372 kuruş harcanmıştır. Türbede hizmet görmek üzere, türbedarlar, hatimhanlar ve buharihanlar tâyin edilmiştir.

Taşrada bulunan vakıfların sayımının yapılması için memur tâyin edilmesi hususunda, 13 Cemaziyelulâ H. 1258/M. 1842 tarihinde irade-i seniyye çıkmıştır.

Şam'da Mevlâna Halid (k.s.)'in türbesi, 20 Cemaziyelâhir H. 1258/M. 1842 tarihinde yapılmıştır.

Müslümanlara ait ev ve diğer yerlerin gayrimüslimlere satılmaması hakkında 23 Cemaziyelâhire H. 1257/M. 1841'de te'kiden irade-i seniyye çıkartılmıştır.

29 Zilhicce H. 1256/M. 1840 ve H. 1257/M. 1841'de ferağ ve intikal harcı ile değer konular hakkında yönetmelik hazırlanmıştır.

Birkaç cami, tekke, mektep, Süleymaniye Bimarhanesi ve Kırk Çeşme ile su yolları tamir edilmiştir.

MUSTAFA KANİ BEY

Enderun-i Hümayun Peşkir Ağalarından Mehmet Ağa'nın oğludur. Enderun-i Hümayun'da tahsil ve terbiye gördükten sonra, tedricen Sarıkcı Baş, H. 1233/M. 1817'de Kahveci Baş ve daha sonra Mabeyinci olmuştur. Böyle şahsiyetli ve değerli bir kişinin Padişahın yakınlarından olması, her tarafta övgü ile karşılanmıştır.⁽²⁴⁾

Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın Vehabi meselesinde yaptığı olumlu hizmetleri, her türlü

takdirin üstünde olduğundan, müşarunileyhe haddi hümayunla kılıç ve kürk götürmek üzere, 23 Şaban H. 1234/M. 1818'de Mısır'a gönderildi. Verilen görevi yapıp İstanbul'a döndükten 26 gün sonra Kahveci Başlık ve Mabeyincilik görevlerinden alındı.

Meşhur Abdülhak Molla Efendi'nin kardeşi Hızır İlyas Efendi, "Vakayı Letaifi Enderun" isimli kitabında⁽²⁵⁾ olayı şöyle anlatmaktadır:

"Üzerinde olan Sarrafçı Başlık ünvanı Kahveci Başlıkla değiştirilmiş ve buna Mabeyincilik ilâve edilmiş olmasına rağmen, debdebe ve gösteriş mükembel olan Kani Beyefendi'nin yaratılışındaki bu zaaf sebebiyle cebinde hiç parasının bulunmadığını anlayan Mısır Valisi, 2000 keseden fazla ihsan ve yardımda bulunmuştur. Okumuş okumamış bütün herkesin duymuş olduğu bu yardımı, İstanbul'a dahi getirmeden Mısır'da cömertce harcamış ve bir kuruş bile borcunu ödememiş olması, gözden düşmesine, hatta âmirlerinin kızgınlığına sebep olmuştur. Bu nedenle, Mısır'dan döndükten sonra kendisine yüz verilmemiş, 26 ncı günü 1.500 kuruş aylıkla evine çekilip oturmasına dair emir, Silahtar Ağa tarafından tefliğ edilmiştir. Bu gelişmeler üzerine Kâni Bey, üzüntüsünü dışarıya sızdırmadan takdir edilen aylığın bile kendisine bir lütf olduğunu belirterek, dua ve niyazla evine çekilip gittiği, benim gibi üzgün akrabalarının malumudur. Böyle mürüvvetli bir dostun gözden düşmesi, Enderun-i Hümayun mensupları arasında üzüntüye yol açmıştır".

Yine Hızır İlyas Efendi, yukarıdaki yazdıklarına şunları ilâve ediyor:⁽²⁶⁾

"Kâni Bey hiçbir iltifat görmeden 8 yıl evinde inzivada kalmıştır. Bir aralık durumunu Silahtar Ağa'ya anlatarak yardımını istemiştir. Silahtar Ağa'nın, muğduriyetinin giderilmesi için yaptığı rica üzerine, Padişah tarafından masraflarını karşılamak üzere terfien Masraf Kâtipliğine tâyin ılmak üzere terfien Masraf Kâtipliğine tâyin edilmiştir. Bu gelişmeler üzerine diğer Devlet Memurları gibi Kâni Bey'in de kalbindeki kırgınlık giderilmiştir".

H. 1240/M.1824'de Cizye Muhasebecisi, Şaban H. 1251/M. 1835'de Esham Mukataacısı, H. 1252/M. 1836'da Tütün Gümrükcüsü ve H. 1253/M. 1837'de de Meclisi Vâlâ Azası olmuştur.

(Devamı var)

22. Takvimi Vakayı', Numara: 243.

23. Lütfi Tarihi, c. V, s. 126.

24. Letâifi Vakayı', Enderun, s. 144.

25. Letâifi Vakayı', Enderun, s. 176.

26. Letâifi Vakayı', Enderun, s. 366.